

ОСВІТА Сумщини

№3 (63), 2024

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В
ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

З ДОСВІДУ РОБОТИ

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Шановні колеги!

Вітаємо вас з днем працівників освіти!

У цей святковий день дозвольте висловити вам сердечну вдячність за вашу працю, невтомний творчий пошук, самовідданість, високий професіоналізм, життєву мудрість, знання, чуйність і сердечне тепло.

Бажаємо вам міцного здоров'я, невичерпної енергії й оптимізму, натхнення й здійснення всіх мрій та задумів, щедрих урожаїв на освітянській ниві.

Нехай успіхи й перемоги окрилюють вас на нові звершення і здобутки на благо рідної України!

З повагою - редакція журналу, адміністрація та профспілковий комітет КЗ СОШПО

№3 (63), 2024

Виходить чотири рази на рік

Зареєстровано головним територіальним управлінням юстиції у Сумській області (Серія СМ № 901/523ПР)

© СОІППО

Засновник – Сумська обласна організація профспілки працівників освіти і науки України
Видавництво здійснює Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Мова видання – українська

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Панасюра Г.С.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Вознюк А.В. –

доктор психологічних наук, професор

Грицай С.М. –

кандидат педагогічних наук, доцент

Грובהва В.П. –

директор Департаменту освіти і науки

Сумської обласної державної адміністрації,

доктор юридичних наук, професор

Єфремова Г.Л. –

кандидат педагогічних наук, доцент

Гузенко О.В. –

кандидат педагогічних наук, доцент

Мазуренко В.О. –

кандидат технічних наук, доцент

Нікітін Ю.О. –

доктор історичних наук, професор

Осадчий С.В. –

голова Сумської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України

Сбрусва А.А. –

доктор педагогічних наук, професор

Семенов О.М. –

доктор педагогічних наук, професор

Удовиченко І.В. –

доктор педагогічних наук, професор

КОРЕКТОР

Пащенко О.К.

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА, ДИЗАЙН

Крюк Ю.Є.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій. За достовірність фактів і цифр, відповідність їх вказаним джерелам несе відповідальність автор. Статті не рецензуються і не повертаються.

Редакція зберігає за собою право скорочувати та редагувати надісланий матеріал, не порушуючи його основного змісту.

Підписано до друку 26.09.2024 р.

Формат 60x84/8. Папір офсетний.

Умов. друк. арк. 4,19. Обл.-вид. арк. 4,44

Зам. №13.03.09. Тираж 50 прим.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

40007 м. Суми, вул. Миколи Сумцова, 5.

Сумський ОІППО. Тел.(факс): 33-40-67

E-mail: osvita.soippo@sm.gov.ua

ОСВІТА СУМЩИНИ

Інформаційний,
науково-методичний журнал

Заснований в березні 2009 року

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

І. УДОВИЧЕНКО

Методичні акценти 2024-2025 навчального року 2

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

В. ПЕРЛИК

Оновлені підходи до організації освітнього процесу в умовах викликів й загроз сьогодення 4

І. МОРДВІНОВА

Управління інноваційними процесами в закладі загальної середньої освіти 8

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

О. БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ

Наступність та перспективність дошкільної та початкової освіти у контексті нової української школи ... 11

З ДОСВІДУ РОБОТИ

О. СЕРДЮК

Мистецтво як засіб формування національно-патріотичного виховання учнів 16

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Л. МІЩЕНКО

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти в умовах змішаної форми навчання 19

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

МЕТОДИЧНІ АКЦЕНТИ 2024-2025 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Актуальне інтерв'ю з УДОВИЧЕНКО ІРИНОЮ ВІТАЛІЇВНОЮ, проректором з науково-педагогічної та методичної роботи Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, доктором педагогічних наук, професором

Шановна Ірино Віталіївно, уже традиційно, на початку вересня, Ви даєте інтерв'ю щодо організованого початку навчального року, розставляючи методичні акценти, тож 2024-2025 навчальний рік не виняток, – Вам слово.

У 2024-2025 навчальному році педагогічну спільноту області об'єднує спільна *методична акцентова лінія* – «Забезпечення якісної освіти засобами педагогічної інноватики як важливого чинника в реалізації державних освітніх ініціатив, спрямованих на формування компетентного випускника Нової української школи».

Нажаль, у 2024-2025 навчальний рік ми входимо у складних воєнних реаліях, психоемоційному напруженні, за підвищеного рівня тривожності, що, у свою чергу, обумовлює трансформаційні зміни в наших поглядах, світосприйнятті та міжособистісній взаємодії.

Звідси, на перше місце виходить розуміння значення дотримання вимог безпековості, рівного доступу до якісної освіти, психоемоційного толерантного співіснування, усвідомлення освітніх можливостей задля подолання (компенсації, надолуження) освітніх втрат, зокрема, змістово-інтелектуальних, дидактико-методичних, інформаційно-організаційних.

У такий спосіб, *акцентовими гайдами 2024-2025 н.р. є:*

- безпека передусім!;
- надолуження освітніх втрат;
- якісна освіта в умовах воєнного стану;
- академічні свободи за академічної доброчесності;
- людиноцентризм на освітній орбіті;
- Нова українська школа – компетентний випускник;
- українська національна та громадянська ідентичність;
- Інтелект = фізіологічний + штучний, а не інтелект = штучний > фізіологічний;

- здорове освітнє середовище;
- інновації задля мотивації;
- освітні траєкторії саморозвитку.

Ірино Віталіївно, які акценти методичного супроводу процесу компенсації (подолання, надолуження) освітніх втрат є актуальними у 2024-2025 н.р.?

Актуальні напрями методичного супроводу професійної діяльності педагогів області можна окреслити наступними тематичними *guide-лініями:*

#1 освіта як стратегія держави:

- дошкільна освіта – соціально-емоційний розвиток здобувачів дошкільної освіти;
- Нова українська школа – компетентний випускник:

- початкова школа – реформа НУШ у дії;
- базова школа – перезавантаження НУШ;
- старша школа – пропедевтика профілізації;

#2 рівний доступ до якісної освіти:

- інформатизація освіти;
- інноваційні освітні підходи до навчання «Захисту України»;

#3 освітні можливості:

- альтернативні освітні можливості: цифрові освітні центри, освітні хаби тощо;
- самоосвіта протягом життя.

Ірино Віталіївно, у яких формах освітньо-методичної роботи зможуть узяти участь педагоги області у 2024-2025 н.р.

- Передусім, конкретизуємо: *освіта* – це
- показник динаміки;
 - критерій розвитку;
 - засіб інтелектуального становлення особистості;
 - інструмент для здобуття знань та набуття умінь;
 - мотиваційний стимул саморозвитку.

Цей трактувальний перелік можна довго продовжувати, дійшовши висновку: результатом освіти є освіченість. Зрозуміло, що педагоги працюють усе життя над підвищенням рівня власної освіченості, засобами формальної, неформальної, інформальної освіти, зокрема післядипломної.

З метою надолуження дидактико-методичних втрат, методичним корпусом КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти для педагогів області у 2024-2025 н.р. будуть запропоновані такі форми методичної взаємодії, як: методичні тьюнінги, педагогічні стартапи, актуальні фідбеки, у доповнення до яких, – мультимедіа скрепбук, хотлист, тематичні майндмеппінг-софт тощо.

Так, з метою компенсації освітніх втрат, реалізації якісної освіти в умовах воєнного стану та своєчасного методичного реагування на виклики часу й тенденції в законодавчому полі, що екстраполюють зміни у педагогічній діяльності, КЗ Сумським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, за результатами методичних брифінгів і консультацій, ще у середині серпня 2024 року реалізовано 16-ти годинний педагогічний серпневий марафон «Організований початок 2024-2025 навчального року: акценти уваги», що складається з двох блоків: 1 блок – мотиваційні настанови, Guides або акцентові домінанти 2024-2025 н.р., рекомендації керівникам закладів загальної середньої освіти, методичні рекомендації щодо навчання здобувачів освіти суспільствознавству, у мовно-літературній, математичній, природничій, громадянській, історичній, інформатичній освітніх галузях (https://www.youtube.com/watch?v=B_8oyUdlPbk); 2 блок – методичні рекомендації щодо навчання здобувачів освіти у технологічній, мистецькій, соціальній, здоров'язбережувальній освітніх галузях, «Фізичній культурі»; організації виховного процесу у закладах загальної середньої освіти та організації освітнього процесу в початковій школі й закладах дошкільної освіти (<https://www.youtube.com/watch?v=MrPEdRpo7QU>).

Окрім того, що акценти методичної уваги 2024-2025 н.р. розставлено у тематичних виступах методистами навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти під час серпневого марафону (<http://surl.li/rgxjcz>), для педагогів територіальних громад області розроблено методичні рекомендації (засобами інфографіки, тексту (на 186 стор.), що оприлюднені на загал (під час марафону, адресної розсилки на відділи (управління) освіти територіальних громад) листом

Сумського ОІППО від 15.08.2024 № 519/11-07 «Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах освіти у 2024-2025 н.р.» (<http://surl.li/qkrhpy>), доповненим дорожніми картами.

Як відомо, масовим педагогічним заходом є конкурс «Учитель року», уточніть, будь ласка, особливості змагань цього року.

Акценти уваги щодо всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2025» наступні:

– законодавчою базою є накази Міністерства освіти і науки України: від 19.06.2024 № 881 «Про проведення всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2025», від 02.08.2024 № 1100 «Про внесення змін до деяких наказів Міністерства освіти і науки України»;

– номінації всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2025»: «Історія», «Хімія», «Зарубіжна література», «Технології/Трудове навчання»;

– реєстрація учасників конкурсу (на платформі Міністерства освіти і науки України за покликанням: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/olimpiadi-ta-konkursi/konkursi/konkursi-dlya-pedagogiv/vseukrainskiy-konkurs-uchitel-roku/uchitel-roku-2025/reiestratsiia-uchasnykiv-2025>) відбувається на добровільній основі у період з 23.09.2024 до 14.10.2024;

– терміни проведення конкурсу: I тур – листопад 2024 – лютий 2025, II тур – квітень – травень 2025;

– форми проведення конкурсу – дистанційна, очна;

– конкурсні випробування за номінаціями: «Історія» («Методичний практикум», «Методичний експромт», «Практична робота», «Тестування», «Урок»); «Хімія» («Дослідження», «Хімічний експеримент», «Практична робота», «Тестування», «Урок»); «Зарубіжна література» («Аналіз поетичного твору», «Методичний експромт», «Майстерка», «Тестування», «Урок»); «Технології/Трудове навчання» («Дорожня карта творчого проєкту», «Методична майстерня вчителя», «Майстерка», «Тестування», «Урок»);

– переможець змагань визначається за сумарним результатом конкурсних випробувань фінального етапу першого (другого) туру конкурсу (у випадку однакової кількості балів, перевага надається тому учаснику, який має вищий бал у пріоритетному випробуванні (урок).

Дякуємо Вам за інтерв'ю і на завершення нашого спілкування, – Ваші побажання, Ірино Віталіївно, педагогам області на початку нового 2024-2025 навчального року.

Побажання педагогічній спільноті Сумської області – стресостійкості, психокоректності, взаємопорозуміння, професійної відповідальності та:

*думок трансформації – задля процесу оптимізації,
динамічної біфуркації – задля якісної організації,
корпоративної консолідації – задля ідей реалізації!*

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ОНОВЛЕНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ Й ЗАГРОЗ СЬОГОДЕННЯ

В. Перлик

Актуальність дослідження. Пандемія COVID-19, військова агресія російської федерації проти України, виклики та загрози сьогодення, спричинені цим, поставили перед суспільством питання про пошук нових та адаптації відомих методів викладання, залучення сучасних технологій. Тож, головна задача керівника освітнього закладу сьогодні – допомогти педагогам визначитися в методиках і новітніх підходах дистанційної та змішаної освіти, зробити її максимально ефективною в умовах, що склалися.

Як організувати роботу закладу загальної середньої освіти так, щоб педагогічний колектив мав усі умови для продуктивної роботи, а заняття не втратили звичної ефективності? Як врахувати всі обставини, що можуть перешкодити освітньому процесу? Що робити, якщо освітній процес переривається «Повітряною тривоною» чи «Увага, артобстріл!» Ці та багато інших запитань стоять зараз перед керівниками закладів освіти.

Виклики й загрози сьогодення, перехід до дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу, дали змогу поширити технології дистанційного навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, як елемента системи безперервної освіти і як моделі інтеграції заочної та очної форм навчання, яка в порівнянні з традиційним навчанням має ряд переваг: масовість і відносна

дешевизна отримання знань; паралельне з професійною діяльністю навчання без відриву від виробництва; підвищення творчого та інтелектуального потенціалу здобувача освіти шляхом самоорганізації навчальної діяльності [1].

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання – це комплекс освітніх послуг, які надаються за допомогою спеціалізованого освітнього цифрового середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані [2].

Кожен заклад загальної середньої освіти, відповідно до вимог чинного законодавства, розробив і працює над втіленням напрямів стратегічного плану розвитку закладу. Одним із напрямків стратегії розвитку є створення сучасного освітнього середовища. Зміцнюючи матеріально-технічну базу, створюючи сучасне середовище зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Адже належна матеріально-технічна база урізноманітнює варіанти організації освітнього простору в класі. Наприклад, крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямований на розвиток дитини і мотивації її до навчання. Але основною вимогою сьогодення повинна бути безпека всіх учасників освітнього процесу.

Із різноманіттям сучасного інформаційного забезпечення перед керівниками закладів освіти постає питання: які інтернет-платформи обрати для досягнення максимальної ефективності освітнього процесу.

Одним із сервісів, який дозволяє організувати освітній процес з учнями у віртуальному просторі є безкоштовний освітній онлайн-інструмент Google Classroom. У цьому сервісі вчителі навчаються створювати навчальні курси, ділитися освітніми матеріалами, створювати завдання, перевіряти рівень засвоєння знань і відслідковувати прогрес успішності кожного здобувача освіти. Сервіс цікавий широким набором Google інструментів для роботи. Переваги цього сервісу полягають у тому, що він доступний для завантаження на всіх гаджетах, що використовують учні в освітньому процесі. Здобувачі освіти мають можливість переглядати матеріали уроку, завдання, писати коментарі та ставити запитання вчителю, давати відповіді на тестові завдання, створені вчителем. Позитивним аспектом даної платформи є і те, що вона взаємно інтегрована з «Google Формами», де зручно створювати тести і опитувальники, «Google Диск» (Google Docs), де зручно зберігати і використовувати у освітньому процесі файли, з «Google Календарем», де зручно планувати роботу як усього колективу, так кожного класу окремо, з Gmail-поштою, що використовують для листування. Цей сервіс дозволяє також ознайомитись із сумарною звітною інформацією щодо його кожного окремого учня, переглядати які завдання він отримав, на які дав відповіді, як оцінив виконання цих завдань учитель, а також переглянути файли з роботами даного учня. За необхідності учню можна повернути роботу на доопрацювання. І хоч позитивних сторін даного сервісу досить багато, але їх зручно використовувати для навчання у асинхронному режимі.

Для проведення уроків у синхронному режимі закладам загальної середньої освіти пропонується платформа ZOOM. Дана платформа досить проста у використанні і доступна для встановлення на гаджетах усіх учасників освітнього процесу. Є багато переваг цього сервісу. Окрім відеотрансляцій, можна виділити можливість передачі управління екраном іншому учаснику даної конференції, додавати і видаляти учасників, можна проводити запис уроку із можливістю перегляду учнями у зручний для них час, що дуже актуально під час воєнного стану. Зручність використання даної програми полягає ще і у

можливості транслювати як раніше завантажені відеофайли, так і відео онлайн. Програма підтримує файли різних форматів, дає можливість писати на дошці сповіщень, виправляти помилки, сумісно використовувати можливості інших онлайн сервісів, наприклад, виконувати вправи (вікторини, кросворди, тести, ...), що створені у середовищі LearningApps. Також можна спілкуватися з учнями, як у загальному, так і в особистому чаті.

Дуже зручним для використання в освітньому процесі виявився записник OneNote. Він дає можливість планувати урок, розподіляти матеріали на сторінках записника. Також можна додавати посилання на відео, вставляти скріншоти екрану (сторінки підручника, вправи для виконання, основні моменти уроку), вести всі записи на уроці на сторінці записника, до речі, це дуже зручно робити за допомогою приєднаного графічного планшета або електронної дошки. Налаштування вигляду сторінки дозволяє розлінувати її у клітинку або в лінію, переводити рукописний текст у друкований, переводити звукову інформацію у друковану, додавати геометричні фігури під час пояснення. І, що є найбільш цінним, усі записи учні можуть переглядати після уроків за посиланням на записник учителя.

Керівникам закладів загальної середньої освіти слід акцентувати увагу на майстер-класах, брейн-рингах та інших цікавих формах роботи для вчителів закладу освіти, під час яких відбувається поповнення знань й удосконалення вмінь педагогів використовувати онлайн-інструменти для створення онлайн-дошок, тестів, створення онлайн-вправ та вікторин.

У процесі навчання педагоги діляться власним досвідом, а також навчаються користуватися різними вже створеними ресурсами, які дуже легко знайти за наявності інтернету та відповідних гаджетів. На заняттях вчителі знайомляться з невідомими широкому колу користувачів можливостями соціальних мереж, аби використовувати їх не тільки для роздачі матеріалу, а більш активно з навчальною метою.

Використання різноманітних можливостей платформ сприяють вирішенню проблеми індивідуалізації навчання, яка на даний момент є пріоритетною, бо навчальна інформація може подаватись у різних формах та на різних рівнях. Часті відключення світла, коли частина учнів не може відвідувати онлайн-уроки, вимагають від учителів продумувати і цей аспект. Тут у пригоді стає і запис власних уроків даного педагога, або ж

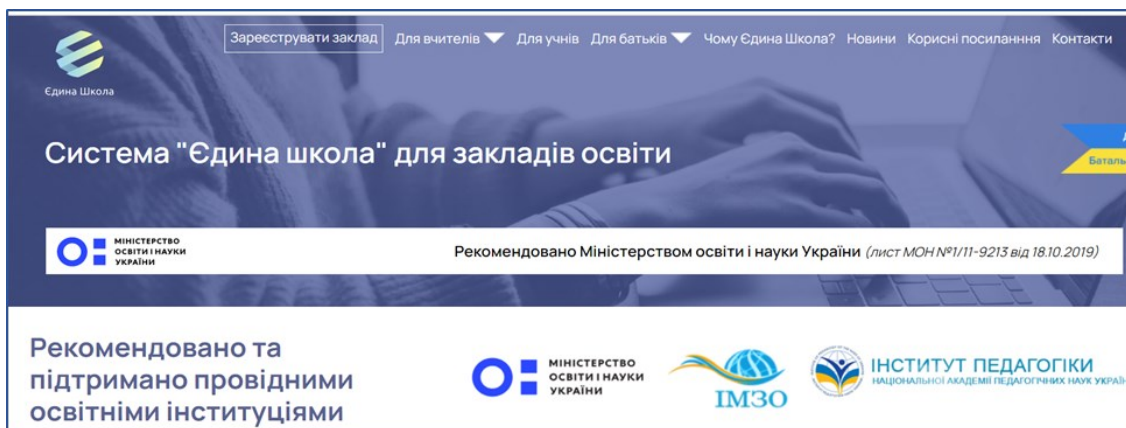
використання розроблених і запропонованих уроків, наприклад, на сайті «Всеукраїнської школи онлайн» (далі – ВШО).

Величезна кількість наочного, текстового й звукового наповнення сприяє підвищенню ефективності процесу навчання [2]. Основна роль, яку виконують цифрові технології в дистанційному навчанні – створення, презентація навчального матеріалу та забезпечення діалогу між усіма учасниками освітнього процесу.

Дуже важливим для забезпечення і вирівнювання можливостей дітей, запобігання освітнім втратам учнів, які знаходяться в різних куточках нашої країни та за кордоном, є використання матеріалів платформи ВШО. Вони дають можливість педагогам зорієнтувати учнів, як на повторення попереднього матеріалу, так і на

засвоєння матеріалу, що розглядали на уроці. Матеріали онлайн-платформ «Всеосвіта» та «На урок» також стають у пригоді усім учасникам освітнього процесу під час підготовки до занять. Також, слід застосовувати в освітньому процесі пропозиції, які надає Інтернет. Це й інтелектуальні карти MindMap, що дають можливість систематизувати матеріал уроку, а відтак і знання учнів. Padlet-дошка використовується для дистанційного навчання, це простий, зручний і доступний інструмент для збереження інформації та командної роботи онлайн.

Під час пандемії та воєнного стану дуже гостро постало питання про запровадження електронних журналів та щоденників. Як приклад, робота на платформі «Єдина школа» <https://eschool-ua.com>.

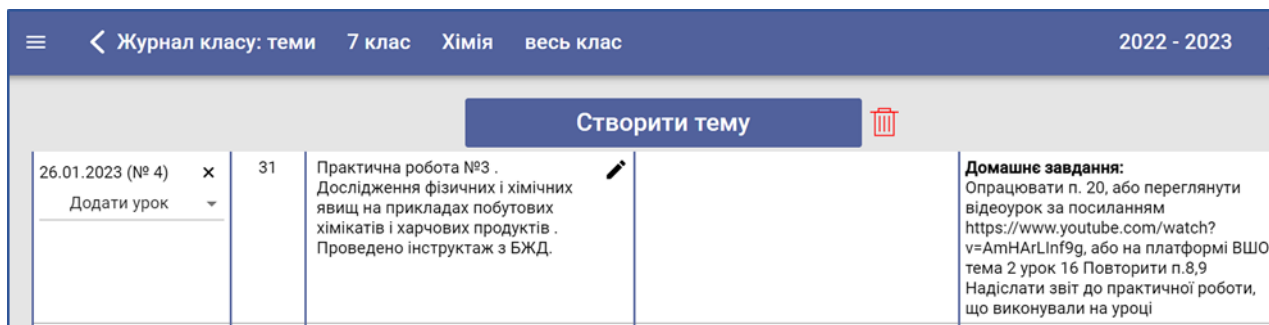

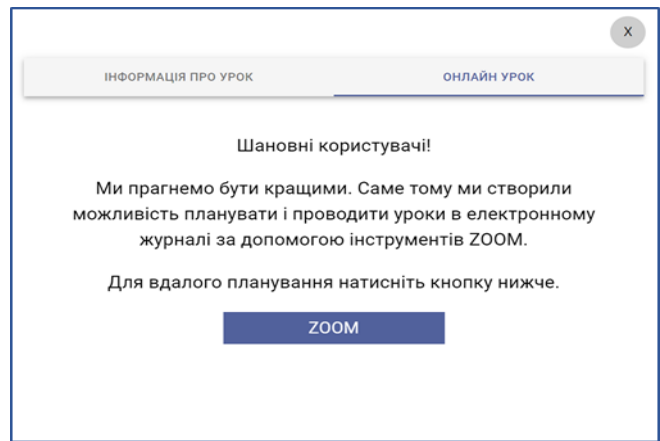
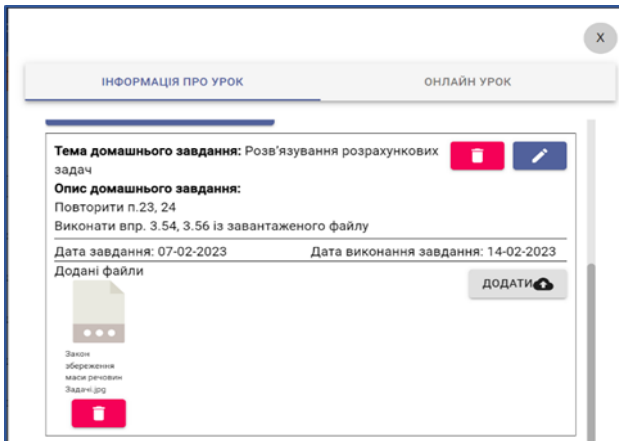
Одне з головних питань під час дистанційного навчання є відвідування учнями занять. Використання електронного журналу дає можливість батькам, класному керівнику, адміністрації відстежувати успішність дитини та її присутність на заняттях. Батьки можуть бачити розклад дитини, повідомлення та побажання вчителя, проводити моніторинг виконання домашніх завдань та навіть підписувати е-щоденник щотижня.

Єдина школа є частиною системи Автоматизованого інформаційного комплексу

освітнього менеджменту (АІКОМ), що збирає та зберігає дані для удосконалення системи освіти. (<https://buki.com.ua/news/yedyna-shkola>).

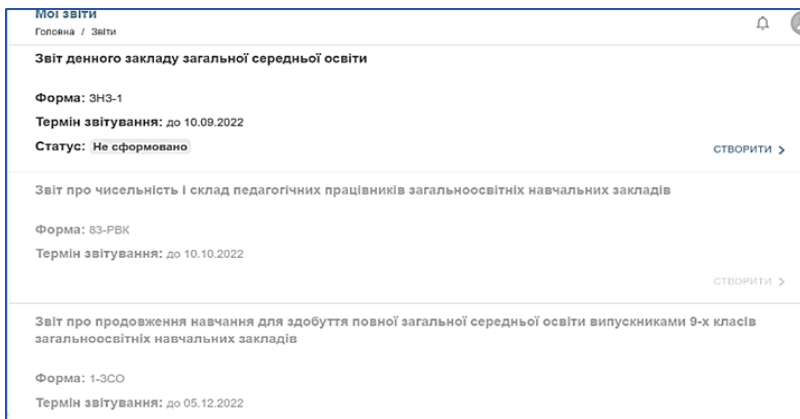
Учителі отримали можливість планувати навчальні заняття в електронному вигляді, розробляти електронні тести, проводити освітній процес в дистанційному форматі за допомогою платформи ZOOM, автоматизувати процес подання звітів, зберігати файли в електронному архіві. Платформа ZOOM уже вбудована в «Єдину школу» і тому її використання під час проведення онлайн-уроків доречно.

Учні мають доступ до повного переліку домашніх завдань та електронного щоденника, можуть завантажувати навчальні матеріали прямо з мобільного додатку мають доступ до

електронного розкладу, тем занять, списку вчителів та предметів, швидко отримують актуальну інформацію.

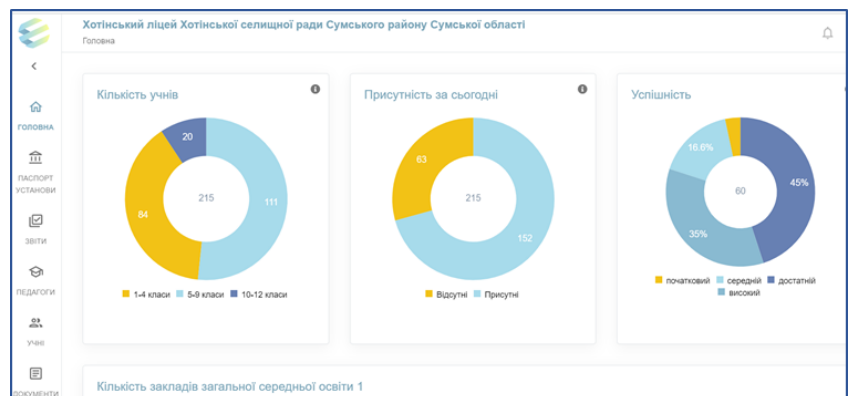
Єдина школа (2022-2023)

Успішність учнів 03 лют 2023 ВСІ КЛАСИ

Предмет	Кількість оцінок	Мінімальна	Максимальна	Середня
Біологія	32	5	11	9,0
Геометрія	14	6	10	8,7

Пропуски учнів 03 лют 2023 ВСІ КЛАСИ

Предмет	Кількість пропусків
Інформатика	9
Біологія	3

Платформа продовжує удосконалюватись. Так, за потреби проводяться вебінари для колективу вчителів, відповіді, пояснення педагогам, а також приймають пропозиції щодо поліпшення роботи.

У роботі з обдарованою учнівською молоддю вчителям доцільно використовувати інформаційно-аналітичні бюлетені, видані методистами КЗ Сумського ОШПО, які розміщені за посиланням: <https://cutt.ly/9kdH7yx> [3].

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що виклики й загрози сьогодення, перехід до дистанційної та змішаної організації освітнього процесу, подолання освітніх

втрат та освітніх розривів, слугують позитивним прикладом для використання сучасних освітніх цифрових технологій. Інтенсивний розвиток та запровадження таких технологій у практику організації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти дозволяє зберегти та розвинути інтелектуальний потенціал нації, закладає основи демократичної системи освіти, що гарантує необхідні умови для повноцінної освіти на всіх рівнях, розширює можливості здобувачів освіти на отримання якісної освіти, відповідно до законодавчої бази України.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В. І., Воротнікова І. П. Моделі використання елементів дистанційного навчання в школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 4. С.58–76.
2. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*. 2018. № 6(33). С.489–493.
3. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми : НВВ КЗ СОШПО, 2021. С.157.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

І. МОРДВІНОВА

У нинішній період розвитку та розбудови системи національної освіти сучасність вимагає реорганізації управлінської діяльності, професійної готовності педагогічних працівників до впровадження інновацій, пошуку нових науково-методичних підходів до технологічного забезпечення освітнього процесу. Так, питання управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі є досить актуальними.

Для управління інноваційною діяльністю необхідно залучати менеджерів, що мають комплексну освіту, добре знають ринок інновацій, уміють вирішувати технічні й виробничі питання з урахуванням економічної доцільності [1, с. 5].

Такі керівники можуть управляти як окремими етапами інноваційної діяльності – науковими дослідженнями, проектуванням нових об'єктів і

процесів, упровадженням нових технологій, так і забезпечувати узгодженість, безперервність, динаміку інноваційної діяльності загальноосвітнього навчального закладу на всьому її шляху – від ідеї до реалізації матеріального продукту.

Проблема управління інноваційними процесами в загальноосвітньому навчальному закладі, підготовки педагогів до інноваційного пошуку є предметом аналізу вітчизняних (Л. Даниленко, Н. Клокар, В. Олійник, В. Паламарчук, В. Пінчук) і зарубіжних учених останнього десятиліття (І. Загвязинський, М. Кларін, В. Лазарев, М. Поташник, О. Хомеріки, Т. Шамова). У їхніх дослідженнях систематизовано набутий досвід управління розвитком школи, що стало передумовою концентрації уваги на питаннях організації інноваційних процесів, технології

управління ними, вироблення системи оцінювання педагогічних новацій, матеріально-технічного забезпечення нововведень.

Найбільшу активність ці дослідження мають на фоні варіативності навчання. Попри наявність численної кількості досліджень з питань управління, наукові дослідження з проблем управління інноваційними процесами не повною мірою враховують особливості сучасної гімназії, яка реалізує сьогодні не тільки нормативні, а й маркетингові завдання.

Практика свідчить, що в арсеналі керівника навчального закладу з'являються сьогодні нові об'єкти управлінського аналізу.

Перший об'єкт – мета інновації. При розвитку ініціативи аналізувати це, безумовно, необхідно, щоб на ранньому етапі спостерігати, що в новій інновації є цінним.

Другий об'єкт – розвиток творчого мислення педагога під впливом інноваційної діяльності. Цілком очевидно, що вчителю потрібна наукова допомога від керівників, насамперед, від заступника директора з науково-методичної роботи.

Третій об'єкт управлінського аналізу – зміни в навчальному процесі навчального закладу (якщо він працює в інноваційному режимі). При цьому потрібно дослідити сьогоднішні результати, порівняти їх з учорашніми. Спланувати на цій основі індивідуальну допомогу педагогу, якщо вона йому потрібна. Цей аналіз допоможе керівникам навчальних закладів змістовно та методично правильно переорієнтувати навчальний процес.

Четвертий об'єкт аналізу – вплив інновації на педагогічний колектив. Управлінці навчальних закладів підтверджують сприятливий вплив інновацій не тільки на колектив, а й на гармонізацію відносин школи та соціуму.

Керівники загальноосвітніх навчальних закладів створюють контроль за розробкою та реалізацією експериментальних програм, авторських збірників і курсів, дають їм першочергову експертну оцінку, організовують постійно діючі семінари для вчителів-новаторів, забезпечують зв'язки з науковими інститутами [2, с. 80].

А оскільки основний ініціатор і творець інновацій – педагог, то робота з ним в управлінській діяльності набуває сьогодні особливого значення, нового змісту. Безпосередню працю з учителем, надання йому допомоги, вивчення його професійних потреб ми зобов'язані

поставити в центр управлінської діяльності. Для керівника навчального закладу мотивація педагогічної творчості є основним етапом при підготовці вчителя-новатора. Найбільш важливим для вчителів виступає мотив творчої діяльності своєї праці в нових умовах. Управління навчальних закладів потрібно створювати умови для педагогічної творчості.

Так, праця з учителем-новатором змінює пріоритети управлінської діяльності: керівники починають цілеспрямовано займатися вдосконаленням змісту освіти. Інноваційна діяльність, як правило, приводить до створення нових педагогічних технологій. Директор та його заступники – перші й найбільш зацікавлені експерти вчительських технологій, перші помічники в їх реалізації.

У багатьох інноваційних школах створюються творчі групи. Це зароджує ще одну управлінську проблему – визначити психологічну сумісність учителів, допомогти творчим групам виробити єдиний напрям, спільні позиції, межі творчої самостійності щодо мети групи та моделі школи. На цьому етапі вчителям потрібна допомога вчених, психологів. І дуже добре, якщо керівники школи допоможуть активізувати діяльність психологічної служби, організувати зустріч з ученими. Саме вони допоможуть педагогам у науковому осмисленні їх педагогічної ініціативи, оцінці її місця серед уже подібних напрацювань, у теоретичній розробці моделі школи, у плануванні експериментальної діяльності. Дуже важливо при цьому не загубити того, що напрацьовано, що складає традиції школи [3].

Робота з учителями-новаторами стала тією основою, яка дає змогу управлінським структурам розвивати систему освіти на основі інноватики. Навчальним закладам повинні надаватися права на самовизначення в змістовому, технологічному й організаційному аспектах. На сьогодні визначено орієнтири індивідуальної та колективної педагогічної творчості з урахуванням соціальних потреб територій і тенденцій розвитку освіти в країні. У результаті цього й з'явилась можливість створювати школи нових видів, альтернативні освітні програми, проводити індивідуалізацію навчання й виховання, наочно та технологічно збагачувати навчальний процес. Органи управління стають ініціаторами масової педагогічної творчості, сприяють створенню інтелектуальної атмосфери в колективах, психологічно підтримують і стимулюють інноваційну діяльність педагогів [6, с. 19–20].

Інноваційний процес (як новий об'єкт

внутрішнього управління) безперервно змінює свою структуру залежно від ситуації, тому перед керівником навчального закладу постійно стоїть завдання вміло регулювати й модернізувати чинну систему управління, правильно та своєчасно корегувати управлінські рішення, освоювати нові технології управління.

Проблема управління інноваційними процесами в навчальних закладах актуальна й ще себе не вичерпала, адже кожний виток розвитку сучасного суспільства вимагає нового осмислення цієї проблеми та нових підходів до її розв'язування з урахуванням надбань педагогіки [5].

Інноваційна політика навчальних закладів потребує нових методик і форм організації навчально-виховного процесу і, як наслідок, іншого науково-методичного, фінансового, нормативно-правового забезпечення, вимагає нових змін і нововведень у структурі управління.

До управлінського арсеналу директора навчальних закладів входять нові функції, зокрема, організація аналітичної, діагностичної та науково-дослідної діяльності, наукової експертизи та прогнозування.

Зміна обсягу й змісту управління вимагає розробки нової системи управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі.

Ефективність управління інноваційними процесами в загальноосвітньому навчальному закладі залежить від таких механізмів:

- перехід на концептуальний рівень освітньої діяльності з орієнтацією на інноваційні процеси;
- відкритість навчальних закладів до

нововведень, укоріненість у регіональну стратегію розвитку освіти;

- систематичне проведення аналізу освітніх потреб суспільства й адаптація його основних ідей до контингенту учнів;

- створення служб підтримки ефективного перебігу інноваційних процесів, використання моніторингових досліджень, психологічної служби, органів громадськості тощо;

- організація науково-методичних структур колегіального управління (науково-методичної ради, кафедр, малих педагогічних рад, творчих команд тощо);

- створення нових форм підготовки педагогічних працівників до інноваційного пошуку;

- забезпечення державно-громадського управління на рівні міжгалузевих взаємозв'язків (через інтеграцію зі структурами інших відомств, установ культури, медицини тощо) [4].

Висновки. Отже, в умовах сьогодення особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що потребує людей, здатних системно й конструктивно мислити, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї в різних галузях знання. Для реалізації цього в освітній сфері має панувати творчість, постійний пошук, які є основним середовищем для нових ідей, пошуків, досягнень. Управління інноваційними процесами в загальноосвітньому навчальному закладі має глибокий соціально-педагогічний зміст, тому що від нього залежить успіх перетворень у системі освіти.

Література

1. Дудар Т.Г. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
2. Рудницька І. Інноваційна діяльність як основа творчої самореалізації вчителя. *Вища освіта України*. 2007. № 4. С. 79–83.
3. Сидоренко М. Інноваційна та експериментальна. *Освіта України*. 2007. 16 березня. С. 10.
4. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти: Науково-методичний аспект: інформаційно-методичний збірник. Х. : Основа, 2003. 96 с.
5. Управління навчальним закладом : навч.-метод. посіб. : у 2 ч. / [В.В. Григора, О.М. Касянова, О.І. Мармаза та ін.]. Х. : Веста : Ранок, 2004. Ч. 1: Абетка менеджера освіти. 160 с.
6. Чудакова В.П. Технологія експертизи і корекції готовності педагогів до інноваційної діяльності:

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

НАСТУПНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

О. БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ

Україна переживає часи стрімких змін, йде переважанню системи освіти. Сучасний стан освітньої галузі в державі характеризується пошуком шляхів актуального реагування на зміни в суспільному просторі. Питання навчального, організаційного та методичного забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою ніколи не втрачають своєї актуальності. Сьогодні, в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», упровадження нових Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) та Державного стандарту початкової освіти особливої актуальності набувають такі вектори забезпечення наступності щодо:

- застосування форм, методів та прийомів, освітніх технологій і практик;
- збереження фізичного та психічного здоров'я дітей;
- соціального та емоційного розвитку дошкільників і молодших школярів;
- використання в освітньому процесі ЗДО і школи дитячої гри та ігрових форм і методів навчання;
- навчання дітей з особливими освітніми потребами (у тому числі й обдарованих дівчаток та хлопчиків) тощо.

Перехід між закладом дошкільної освіти і школою має бути поступовим, оскільки діти мають пройти період адаптації. Адаптація дитини буде значно легшою, якщо у перші роки навчання в школі будуть продовжувати та підіймати на інший рівень ту діяльність, яка була в дитячому садку. Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема: спілкування; ігри; рухова активність; пізнавальна діяльність; засвоєння господарсько-побутових навичок;

ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографія, театральна діяльність.

Педагоги дошкільної освіти мають бути ознайомлені з програмою початкової школи та вводити у свої заняття навчальні елементи, які підготують дітей до 1-го класу. Вчителі початкових класів також мають знати дошкільну навчальну програму, щоб використовувати її складові в адаптаційний період.

Наступність – це дидактичний принцип забезпечення передумов до шкільного навчання. Суть наступності як загальнопедагогічного методу: педагоги допомагають дитині підготуватися без жодних негативних наслідків для її психіки до навчання в школі. [10]

Дошкільна і початкова освіта – перші суміжні ланки освіти. Змістові, організаційні та методичні питання забезпечення якості здобуття освіти дітьми в закладах дошкільної освіти й у початковій школі завжди перебувають у центрі уваги науковців, педагогів-практиків, практичних психологів, адміністрації закладів освіти, інших освітян. Упровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» стало підґрунтям для забезпечення на новому рівні наступності й перспективності між дошкільною та початковою освітою.

Розроблення Державного стандарту початкової освіти й нової редакції Базового компонента дошкільної освіти відбувалося на концептуальних засадах, що мають багато спільного (ціннісні орієнтири, серед яких – визнання цінності дитинства; повага до дитини, визнання унікальності й обдарованості кожної дитини; зміцнення та збереження фізичного, психічного і соціального здоров'я тощо; організація освітнього процесу із

застосуванням діяльнісного підходу; використання ігрових технологій розвитку, навчання й виховання дошкільників і молодших школярів; формування в здобувачів дошкільної та початкової освіти ключових компетентностей; здійснення педагогічного партнерства).

Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична) розвиваються та змістовно збагачуються під час навчання в початковій школі. Основою формування ключових компетентностей дітей у початковій школі є базові якості особистості дитини, набуті в період дошкільного дитинства.

Проте наступність у роботі ЗДО та початкової школи-це не тільки наступність у загальних підходах, цінностях і принципах. Вона повинна прослідковуватися у змісті, методах, формах, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра. Тому важливим є збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, особливо у першому класі, як-от: ігри, спілкування, рухова активність, пізнавальна, художня тощо. Вихователі закладів дошкільної освіти мають бути ознайомлені зі змістом, формами і методами роботи в початковій школі та вводити у свої заняття навчальні елементи, які підготують дітей до першого класу.

Важливою умовою забезпечення якості дошкільної та початкової освіти є високий рівень професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти, вчителів початкових класів, зокрема їх предметно-методична й організаційна професійні компетентності, уміння адаптувати й коригувати зміст навчання відповідно до запитів здобувачів освіти, дотримуватися принципів наступності та перспективності в розвитку й навчанні дошкільників і молодших школярів, готовність працювати над власним професійним розвитком. Воєнний стан в Україні змінив життя наших дітей, багато з яких пережили чимало кризових ситуацій. Психологічні травми, неможливість навчатися безпосередньо в закладі освіти, дистанційний формат занять та уроків-великі труднощі для дітей дошкільного й молодшого шкільного віку.

Без професіоналізму вихователів або вчителів, їх здатності організувати й здійснювати дистанційне навчання, ураховувати в освітньому процесі вікові та індивідуальні особливості дітей, без ефективного педагогічного партнерства з

батьками майбутніх першокласників і учнів початкових класів неможливо забезпечити адаптацію дітей до навчання в 1-му класі, формувати вміння та навички в здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти/ Державного стандарту початкової освіти.

Війна не зупинила інноваційні пошуки вихователів і вчителів. Виходячи з вимог часу й актуальності забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, для реалізації завдань підготовки дитини до школи, її адаптації до нових умов навчання, виховання та розвитку, як гаранту забезпечення неперервності здобуття дитиною освіти, готовності до Нової української школи, колектив закладу проводить поглиблену роботу в напрямі «Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою для досягнення цілісного розвитку особистості, неперервності здобуття знань в умовах реалізації Нової української школи». Наступність необхідна для створення єдиного освітнього процесу, який логічно продовжується від дошкільного підрозділу до ліцею, що допомагає дитині досягти цілісного розвитку особистості.

Історичні аспекти проблеми наступності представлені ідеями науковців класичної педагогіки (А. Дістервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський). Засновники дидактики Я. Коменський та Й. Песталоцці надавали неабиякого значення проблемі наступності. У книзі «Велика дидактика» Я. Коменський звертав увагу на те, що з самого початку слід дати основи загальної освіти, тобто розподілити навчальний матеріал так, щоб наступні заняття не вносили нічого нового, а являли собою лише деякий розвиток здобутих знань у їх подробицях. Він вважав, що все, що відбувається в природі, має свої ступені і кожний з цих окремих ступенів потребує для себе певного часу і не тільки часу, а й поступовості, і не тільки поступовості, а й незмінного їх порядку. «Коротко, як у природі все зчіплюється одне з одним, так і в навчанні треба пов'язувати все одне з одним саме так, а не інакше. І коли все це робиться закономірно, в порядку поступовості, то в справі будуть удачі і навряд чи може бути невдача. Вся сукупність навчальних занять повинна бути старанно поділена на класи так, щоб попереднє завжди відкривало дорогу наступному і освітлювало йому путь» [4, с. 120-121].

Учений вважав, що все наступне повинне спиратися на попереднє та все, що пов'язане між собою, повинне бути пов'язане постійно. За його словами «Природа безупинно йде вперед, ніколи не

зупиняється, ніколи не береться за нове, залишаючи почате, але продовжує те, що було почате раніше, розширяє його й доводить до завершення. Всі заняття повинні організовуватися так, щоб наступне завжди ґрунтувалося на попередньому, а попереднє зміцнювалося наступним» [4, с. 133-146].

С. Русовою визначене перше педагогічне дидактичне правило, що розкриває один із шляхів реалізації наступності: «Завжди нове давати у зв'язку зі старим, але треба бути обережним, бо є ризик, що старе – недостатньо усвідомлене; щоб не доводилося ґрунтувати шкільне навчання на занадто вбогому фундаменті неясних думок» [8, с. 193].

Наступність як засіб розв'язання багатьох освітніх проблем розглядав В. Сухомлинський. Одну з умов вирішення проблеми на-ступності він вбачав у організації відповідної роботи педагогів закладу дошкільної освіти і школи. Він зазначав: «За рік, який передує навчання у школі, необхідно педагогу пізнати кожну дитину, вивчити індивідуальні особливості її сприймання, мислення і розумової праці» [11].

«При цьому, – стверджував В. Сухомлинський, – залишається невирішеним питання: коли найбільш доцільно починати навчання грамоти – тоді, коли дитина сіла за парту і стала учнем першого класу, чи, може бути, трохи раніше, в дошкільні роки» [11].

Щодо змісту наступності педагог дотримувався такої думки: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує сьогодні робити те, що робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не приголомшує нових вражень» [11, с. 92-93].

У педагогічній спадщині В. Сухомлинського знаходимо цінні вказівки щодо реалізації принципів наступності й перспективності дошкільної і початкової ланок освіти. Особливо акцентує учений на підготовці майбутнього вчителя до роботи з першокласниками. Педагог наголошував на особливій відповідальності вчителя початкових класів за всю подальшу шкільну долю учнів. Задля цього, зазначав він, потрібно забезпечити безкризовий літичний адаптаційний період дитини в перші місяці навчання у школі. За словами вченого, не повинні стояти оstonорнь і батьки. Якщо дитина не відвідує дошкільний заклад, батьки повинні підготувати дітей до школи, і вчитель повинен їм допомогти в такій передшкільній підготовці.

Сучасні дослідження проблеми наступності і

перспективності між дошкільною та початковою ланками освіти стосуються забезпечення всебічного розвитку старших дошкільників як передумови їх успішної адаптації до школи [7].

Сучасні науковці А.Богущ, Т.Степанова схиляються сьогодні до думки про необхідність розробки наскрізних програм навчання й виховання дітей, спрямованих на проектування цілісної спільної діяльності дитини і дорослого (мовленнєвої, навчально-пізнавальної, ігрової, комунікативної, рухової тощо), яка орієнтована на зону найближчого розвитку дитини з урахуванням специфіки діяльності, що засвоюється. Притому в змісті програм повинні передбачатись можливості формування мотиваційної сфери дошкільника і молодшого школяра, психічного і соціального розвитку дитини тощо [10].

«Наступність в роботі дитячого садка та початкової школи – це не тільки традиційна наступність у змісті, методах, формах і прийомах, але це, перш за все, – бачення та реалізація наступності в лініях, основних аспектах розвитку особистості дошкільника та молодшого школяра» [10, с. 73].

За А. Богущ дошкільний вік є таким, коли формуються найважливіші риси майбутньої особистості:

- формування комунікативних умінь;
- ставлення до довкілля, до дорослих, ровесників;
- емоційно-моральна сфера;
- здатність до співчуття тощо.

Незважаючи на це, наступність у дошкільній та початковій освіті не має розглядатися як підготовка дитини до навчання. Учителі молодших класів мають уважно вивчити форми та методи роботи у дошкільних закладах, щоб зробити перехід дітей від дошкільного закладу до школи «м'якшим», дати їм можливість швидше адаптуватися до нових умов, зважаючи на те, що психологічні відмінності між дітьми шестирічного і семирічного віку є незначними. Повноцінна підготовка дитини до школи передбачає розв'язання багатьох завдань, пов'язаних з емоційно-особистісним, пізнавальним і художнім розвитком, формуванням комунікативних навичок, укріпленням здоров'я дитини тощо [2].

Варто поділитись досвідом процесу забезпечення і дотримання принципів наступності та перспективності дошкільної та початкової загальної освіти у Миколаївському закладі дошкільної освіти (ясла-садок) «Веселка» Миколаївської селищної ради Сумської області та Миколаївського ліцею Миколаївської селищної ради Сумського району Сумської області з колегами.

Перш за все, було окреслено напрямки роботи:

1. Узгодження мети на дошкільному та початковому рівнях навчання.

Метою дошкільної освіти є всебічний гармонійний розвиток дитини, визначений Базовим компонентом дошкільної освіти у відповідності з потенційними віковими можливостями і специфікою дитинства як самооцінного періоду життя людини.

Мета освіти в початковій школі – продовжити всебічний загальний розвиток дітей з урахуванням специфіки шкільного життя поряд з освоєнням найважливіших навчальних навичок у читанні, письмі, математиці тощо. Як у дошкільному закладі, так і в школі освітній процес повинен бути спрямований на становлення особистості дитини: розвитку її компетентності (комунікативної, інтелектуальної, фізичної), креативності, ініціативності, самостійності, відповідальності, довільності, волі і безпеки поведінки, самосвідомості і самооцінки.

2. Удосконалення освітнього процесу у дошкільній та початковій ланках:

– відмова від регламентованого навчання в ЗДО (заняття проводяться в переважній більшості на килимку, діє правило «вільної руки» для тих, хто бажає висловити власну думку);

– забезпечення рухової активності дітей в умовах дошкільного закладу та школи (заняття з фізичної культури у залі, на вулиці, під час прогулянок та позакласної роботи);

– взаємозв'язок занять з повсякденним життям дітей, їх самостійною діяльністю (ігровою, художньою, конструктивною тощо);

– створення розвивального предметного середовища (в дошкільному закладі та початковій школі);

– застосування у роботі методів, що сприяють активізації у дітей мислення, уяви, пошукової діяльності, використання ігрових прийомів навчання;

– створення емоційно-значимих ситуацій, умов для самостійної практичної діяльності.

Важливим засобом забезпечення наступності та перспективності між дошкільною та початковою ланками освіти є створення і реалізація єдиної, динамічної, перспективної системи конструктивних дій, спільних для керівників, педагогічних працівників та батьків і спрямованих на розвиток, виховання і навчання старших дошкільників та молодших школярів. Для сталого функціонування такої системи важливо налагодити взаємодію між закладами освіти, що й

було зроблено між зазначеними вище ЗДО та Миколаївським ліцеєм, на основі укладення угоди про співпрацю. У ній визначені основні завдання роботи, а саме:

– забезпечення психологічної готовності дітей до навчання у школі та створення сприятливих психолого-педагогічних умов для успішної адаптації першокласників до шкільного життя;

– створення сприятливих умов для розвитку, виховання та навчання дітей, організація їх діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини;

– проведення спільних заходів з метою підвищення фахової майстерності педагогічних працівників та поглиблення дитячих інтересів до життя у школі;

– консультування батьків з питань соціальної адаптації дітей до умов шкільного життя.

Школа має знати, що сформував дитячий садок у свідомості дітей, у їхній поведінці, й поводитися з досягненнями дошкільного дитинства, як із «коштовним матеріалом», шукати і знаходити в них потрібне. З цією метою на початку нового навчального року проводяться спільні наради вчителів та вихователів дітей старшого дошкільного віку, під час яких зусилля присутніх направлені на складання плану спільних заходів.

Вся спільна робота розподілена за чотирма розділами: організаційно-педагогічна включає в себе:

– забезпечення відповідного предметно-розвивального середовища;

– проведення спільних заходів, екскурсій, свят та розваг;

– методична – проведення спільних нарад, засідань, круглих столів, дискусій, психолого-педагогічних консилиумів з питань організації освітнього процесу в ЗДО та початковій школі, забезпечення наступності та перспективності двох ланок освіти, готовності старших дошкільників до навчання в школі та моніторингу успішності першокласників (випускників ЗДО);

– психодіагностична та корекційно-розвивальна передбачає:

– проведення психодіагностичної роботи, спрямованої на виявлення рівня та особливостей розвитку дітей, їх готовності до навчання в школі;

– моніторинг динаміки розвитку учнів-першокласників (розв'язання проблем адаптації до шкільного життя);

– робота з батьками: – забезпечується проведенням різних видів анкетувань задля визначення рівня готовності дітей до навчання у школі, оформлення

інформаційних стендів, консультуванням батьків майбутніх першокласників та проведенням батьківських зборів спільно з вчителями початкової ланки. Організуючи роботу з дітьми, використовуємо різноманітні форми проведення занять. Дуже цікавими та захоплюючими для дітей є екскурсії до школи. У плані заходів протягом року передбачено п'ять таких екскурсій, які включають відвідування шкільної бібліотеки, їдальні, спортивної зали, шкільного стадіону та класів. Це не тільки дає змогу малечі ознайомитися зі шкільними приміщеннями, а й допомагає підвищити рівень мотиваційної готовності дошкільнят до навчання у школі.

Вчителі початкової ланки, вихователі, а також учні старших класів залучають дітей старшої групи закладу дошкільної освіти та першачків до різноманітних заходів.

Дуже важливою та значимою є плідна співпраця вихователів закладу дошкільної освіти та вчителів початкових класів ліцею. Під час проведення спільної педагогічної ради «Відповідність між Базовим компонентом дошкільної освіти та Державним стандартом початкової освіти» педагогічні працівники склали інтелектуальні картки «Наступність та перспективність», які акцентували увагу на компонентах наступності та шляхах забезпечення плавного переходу від дошкільного до шкільного життя.

Багато питань останнім часом виникає у вчителів із забезпеченням відповідного рівня знань дітей в умовах впровадження в роботу закладу дошкільної освіти освітньої програми «Я у Світі». З цією метою було проведено психолого-педагогічні консилиуми спрямовані на вивчення та аналізування стану адаптації першокласників – випускників ЗДО та готовності дітей старшого

дошкільного віку до навчання у ліцеї. Окрім того, деякі питання моніторингу успішності навчання першокласників – випускників ЗДО були винесені на засідання «круглого столу», в результаті були акцентовані спільні проблеми, зокрема недостатній рівень розвитку мовленнєвої компетентності дітей та форми роботи спрямовані на покращення рівня досягнень дошкільнят.

Ми відчуваємо постійний двосторонній зв'язок – на початку навчального року спілкуємося з педагогічними працівниками, шукаємо способи вирішення поставлених педагогічних задач задля забезпечення високого рівня готовності дошкільників до навчання у ліцеї. Починаючи з листопада відбувається взаємовідвідування занять – вихователі старшої групи запрошують до себе на заняття вчителів початкової ланки, а вчителі проводять відкриті уроки відповідно вимог Нової української школи для вихователів дітей старшого дошкільного віку. Така взаємодія дає можливість визначити, яка дитина і в чому саме потребує допомоги, і відповідно вихователі можуть визначити, які саме поради надати батькам.

Не менш тісною взаємодією є співпраця практичного психолога з батьками. Впродовж року проводиться анкетування батьків та моніторингові дослідження рівня готовності дошкільників до шкільного життя. За результатами надаються індивідуальні консультації батькам вихованців.

Підсумовуючи зауважимо, що на жаль, не завжди вихователі закладу дошкільної освіти розуміють завдання перспективності і посправжньому готують дітей до подолання труднощів, які їм можуть зустрітися в початковій школі, а вчителі початкових класів не завжди добре знають вимоги до занять в ЗДО. Завдання наступності мають розв'язуватися одночасно з обох сторін, бо лише за таких умов можна досягти успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ, 2012
2. Богуш А.М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти // Дошкільне виховання. 2001. №11. С. 11-12.
3. Коменский Я. А. / Коменский Я. А. // Велика дидактика під редакцією з біографічним нарисом і примітками проф. А. А. Красновського. Видавництво «Радянська школа» – Київ, 1940. – Т. 1. – 4, с. 120-121.; 4, с. 133-146.
4. Концепція «Нова українська школа». URL.: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / упорядники: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. Київ. 2016. 40 с. URL.: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 15.04.2020).
6. Рожок Т., Харматова В. Забезпечення наступності між дошкільним навчальним закладом і початковою школою // Вихователі-методист дошкільного закладу. 2012. №8. С. 43-46.
7. Русова С. Ф. У дитячому садку / С. Ф. Русова // Вибрані педагогічні тво-ри. – Київ, 1996. – С. 185-202.
8. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії ро-звитку вітчизняної дошкільної педагогіки; методологія, теорія, практика (кінець XIX-XX століття): монографія. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 424 с.
9. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. – Київ : Рад. школа, 1981. – 382 с.
10. Наступність між дошкільною та початковою освітою | Міністерство освіти і науки України (mon.gov.ua)

З ДОСВІДУ РОБОТИ

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

О. СЕРДЮК

Національно-патріотичне виховання молоді як пріоритетний напрям державної політики в Україні на сьогодні для всіх освітян є стратегічним завданням, спрямованим на виховання в української молоді національної самосвідомості, стійкої громадянської позиції.

Концепція «Нова українська школа» передбачає, що її випускники будуть патріотами з активною життєвою позицією, які діють згідно з морально-етичними принципами і здатні приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини [1].

Під час повномасштабної війни росії проти України постала нагальна потреба в перегляді та оновленні системи національно-патріотичного виховання. З цією метою Міністерство освіти і науки України затвердило заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначено мету: становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності. Також окреслено індикатори ефективності національно-патріотичного виховання в системі освіти України, зокрема, збільшення відвідуваності здобувачами освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також пам'яток історії, культури, експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України [6].

Оновлена система цінностей патріотичного

виховання умовно може бути об'єднана у такі головні сфери: духовно-естетичну (збереження духовних святинь свого народу, мови, культури, духовна зрілість тощо), сімейно-патріотичну (любов до свого народу, до сім'ї, етикет, колективізм, повага до старших тощо), історико-патріотичну (вірність героїчному минулому, кращим традиціям історії Батьківщини, готовність до захисту Вітчизни).

Мистецтво – особлива форма відображення дійсності, естетичний художній феномен, який передає красу навколишнього, внутрішнього світу людини через осмислення фундаментальних категорій «краса», «гармонія», «пропорційність», «довершеність» та самосвідомість і патріотизм. Патріотизм стає сьогодні особливо актуальним, одне з головних завдань – це почуття любові до Батьківщині.

Мистецтво – це особливий вид духовно-практичного освоєння дійсності за законами краси. Особливість цього освоєння полягає в тому, що воно виступає в художньо-образній формі, і визначається в тому, що: за його допомогою людина здатна сприймати світ, що оточує її у цілісності; воно може проникати в найпотемніші куточки людської душі, хвилювати й робити людину величною; воно безпосередньо контактує з емоційною сферою особистості, найбільш рухливою та пластичною сферою людської психіки; за допомогою мистецтва ідея втілюється в такій формі, яка збуджує емоції, активізує уяву, викликає особливі переживання, які називають естетичними, або художніми [7].

Серед класиків педагогічної науки до проблеми виховання патріотичних почуттів і переконань у процесі залучення молоді до культурної спадщини свого народу через різноманітні види мистецтва зверталися: А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, та інші.

До проблеми патріотизму у дослідженнях з педагогіки мистецтва зверталися сучасні науковці: Л. Аристова, Л. Масол, Н. Ничкало, Г. Падалка,

О. Просіна, О. Рудницька та інші.

Науковці наголошують, що саме мистецтво наділене специфічною функцією – формувати світогляд особистості, сприяти підвищенню рівня її духовного розвитку. Світоглядна функція мистецтва репрезентується через осмислення результатів художньо-естетичного осягнення дійсності, втілених у мистецьких творах. Патріотичне виховання учнів у процесі мистецької діяльності відбувається через усвідомлення учнями зав'язків мистецтва з природним, соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини, сприйняття надбань українського мистецтва та шанобливого ставлення до нього, виховання любові до рідної землі, осмислення власної причетності до художніх традицій свого народу [4].

Мистецтво сприяє виникненню у молоді поваги до загальнолюдських цінностей, формує національну культуру і патріотизм. Лише мистецтво є рушійною силою у формуванні художнього та культурно-особистісного розвитку, патріотично-громадського самостановлення та духовної самореалізації молоді.

Виховна функція мистецтва полягає у впливі на особистість через естетичний ідеал, який виявляється як у позитивних, так і в негативних образах. Мистецтво дозволяє людині пережити інші життя як свої, збагатитися чужим досвідом. Цей досвід виступає як художньо організований, узагальнений, осмислений митцем.

Провідні педагоги й музикознавці стверджували, що музика впливає на формування ідейних і морально-етичних почуттів, національної самосвідомості, виховання всебічно розвиненої особистості, засвоєння історії та культури свого народу. Але все ж таки не можна недооцінювати роль інших видів мистецтва в цьому питанні.

З метою створення умов розвитку національно-свідомої особистості та формування духовних цінностей в учнів засобами мистецтва доцільно застосовувати на уроці та у позанавчальний час форми та методи національно-патріотичного виховання, зокрема:

– краєзнавча діяльність (відвідування краєзнавчих музеїв);

– екскурсії-відвідування історичних місць, ознайомлення з пам'ятками української культури та історії;

– використання народного фольклору в спілкуванні з молодшими школярами;

– відвідування театрів, концертів, вистав, художніх виставок;

– вивчення українських сімейних традицій на родинних святах;

– організація та проведення тематичних конкурсів зображувальної творчості;

– обмін культурними традиціями між учнями з різних регіонів країни;

– організація та створення виставок художніх фотографій за відповідною тематикою;

– пошук, збирання та збереження народної культурної спадщини України;

– відстеження шляху народної пісні з давнини до сучасності;

– майстер-класи з виготовлення нескладних виробів декоративно-ужиткового мистецтва;

– перегляди та обговорення кінофільмів (відеороликів) відповідної тематики;

– інформаційно-просвітницька діяльність (збирання та поширення інформації про героїчні вчинки українських військовослужбовців, бійців добровольчих батальйонів, волонтерів).

Відродження української нації у школі, зокрема на уроках мистецтва відбувається за допомогою національного та патріотичного виховання молодого покоління. Національне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що уособлюють любов до рідної землі, до свого народу, його традицій, звичаїв, готовність до праці в ім'я України, почуття гордості за Батьківщину, вірність Україні, власну відповідальність за її долю. Головною метою національного виховання, формування громадянської свідомості на сучасному етапі є передача молодому поколінню багатств духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України.

У Глумачному словнику української мови термін «патріотизм» трактується як любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність для них на жертви і подвиги [назва з екрану] [9].

Протягом багатьох віків український народ боровся за незалежність України. У цій боротьбі народжувалися пісні мужності, патріотизму, козацької доблесті. І найдзвінкіші серед народних пісень були пісні запорізьких козаків. Їхню славу, міць, звитягу перейняли українські січові стрільці. У боротьбі за вільну українську державу народилися військово-патріотичні стрілецькі пісні: «Гей, там на горі Січ іде», «Ми йдемо в бій», «Як стрільці йшли з України», «Ой у лузі червона калина» та інші [8].

Підручники “Мистецтво” для закладів загальної середньої освіти, які створені відповідно до модельних навчальних програм, наповнені національним мистецьким контентом українських художників та композиторів.

Після повномасштабного вторгнення російської агресії в Україну музика змінилась. Зараз її основне завдання – підбадьорити людей, підтримати та покращити настрій. «Доброго вечора, ми з України», «Ой у лузі червона калина» можна почути на радіо, телебаченні, під час футбольних матчів, у громадських закладах тощо. І ці пісні справді підтримують усіх нас.

«Гей, там на горі Січ іде» – українська стрілецька пісня, яка була написана у 1906 році з нагоди першого Січового збору під час якого К. Трильовський вирішив провести перегляд січових сил. Патріотичний зміст пісні цілком відповідав ідейним переконанням стрілецтва і тому з січовиками вона увійшла до репертуару українських стрільців [1].

«Ой у лузі червона калина» – пісня українських січових стрільців, яку написав громадський та культурний діяч С. Чарнецький. У 1914 році її почув чотар УСС Г. Трух. До першої строфи «Ой у лузі...» він додав ще три, які й склали текст патріотичного гімну українських січових стрільців «Червона калина».

Друга хвиля популярності цієї пісні настала в 2022 році, після вторгнення росії в Україну.

Хливнюк, лідер гурту «Бумбокс», заспівав її на Софійській площі та зняв відео. Воно стало «вірусним» і безліч людей почали робити кавери та викладати їх у соцмережах [4].

Ще задовго до війни, 29 жовтня, коли про скупчення російських військ поблизу кордону з Україною лише писала іноземна преса, два саунд-продюсери з Кременчука А. Ткаченко та М. Мокренко випустили трек «Доброго вечора» (Where are you from).

У ньому зміксували електронну музику та українські фольклорні мотиви і додали єдину фразу на початку – «Доброго вечора, ми з України». Для цього, автори слухали народну музику, автентичний спів та інтерв'ю етнотуртів, які популяризують Україну.

На сьогодні фраза «Доброго вечора, ми з України» підіймає дух українців з перших днів війни. Вона вже стала маркером на означення приналежності до нації, яка веде боротьбу. Її використовують журналісти на телебаченні, як дружнє вітання між собою, знімають патріотичне відео з військовими, створюють меми та кліпи [2].

Отже, мистецтво як засіб ствердження національної свідомості та ідентичності виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції, національно-свідомої особистості, відданості справі зміцнення державності – є пріоритетними напрямками виховної роботи в закладах освіти. Зараз, коли Україна є незалежною державою, відроджується історична пам'ять її народу, культура, мистецтво, мова, відповідно, відроджується національна система виховання. Лише правильно організована, вона може сформувати повноцінну, національно-свідому особистість громадянина України. Саме сьогодні – в часи війни, особливого значення набувають культура, мистецтво, власне все те, що духовно звеличує людину.

Список використаних джерел

1. «Гей, там на горі Січ іде». URL: <http://surl.li/haiwt> (дата звернення: 09.09.2024).
2. «Доброго вечора, ми з України»: кому належить відома фраза і хто її такою зробив. URL: <https://cutt.us/zVCP1>.
3. Кондратова В, Жига І. Патріотичне виховання учнів 5 класів засобами образотворчого мистецтва у контексті реалізації мистецької освітньої галузі державного стандарту базової середньої освіти» *Педагогічне видання «Педагогічний вісник» №1-2/2022*. URL: <http://surl.li/iinube> (дата звернення: 09.09.2024).
4. Музичний спротив: 12 пісень, що стали символом незламності українського народу в 2022 році. URL: <http://surl.li/hajxd> (дата звернення: 09.09.2024).

5. Музичний спротив: 12 пісень, що стали символом незламності українського народу в 2022 році. URL: <http://surl.li/hajxd> (дата звернення: 09.09.2024).

6. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641».

7. Національно-патріотичне виховання засобами музичного мистецтва. <https://cutt.us/7KX88> (дата звернення: 09.09.2024)..

8. Радчук Н. І. Роль пісні у військово-патріотичному вихованні козачат *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014, № 7 (41). С.346-354.

9. Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. С. 97. URL: <https://cutt.us/yhpSK>. (дата звернення: 09.09.2024).

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Л. МІЩЕНКО

Третій рік поспіль дошкільна освіта в Україні працює в умовах запровадження воєнного стану. Реалії сьогодення кардинально змінили ситуацію функціонування системи дошкільної освіти. Першим суттєвим викликом стала потреба організації освітнього процесу з дотриманням безпекових умов. А другим – пошук форм, засобів, методів забезпечення права кожної дитини на якісну освіту та здійснення освітнього процесу. До причин порушень освітнього процесу вихованців, зокрема, належать соціально-політичні та економічні події, що пов'язані з повномасштабною війною: вимушена міграція родин, руйнування матеріально-технічної бази мережі закладів дошкільної освіти, зменшення кадрового потенціалу системи дошкільної освіти. За цих обставин виникла потреба обґрунтування нових форм організації дошкільної освіти в Україні, зокрема організації освітнього процесу у змішаному форматі та активізації виконання освітніх функцій батьками в умовах сімейного (родинного) виховання.

Сумська область є прифронтовою, тому діяльність закладів дошкільної освіти має певні особливості. Чимала кількість з них не працює або призупинила діяльність, деякі приймають

тимчасово переміщених осіб, деякі працюють очно (за наявності безпечних укриттів), частина – запроваджує дистанційну форму організації освітнього процесу. Відповідно до положень пункту 1 статті 4 Закону України «Про дошкільну освіту» дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти в Україні. Забезпечення безперервності надання освіти дітям дошкільного віку в сучасних умовах потребує нових трансформацій в системі дошкільної освіти:

- в організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: за неможливості функціонування виключно очного режиму діяльності виникла потреба в запровадженні дистанційної і змішаної форми організації освітнього процесу, моделювання його нової форми (інституціональної і домашньої);
- у моделюванні нової мережі груп і закладів дошкільної освіти (приватних і державних; у пристосованих приміщеннях і культурних установах; з безпечними укриттями і короткотривалим перебуванням разом із батьками тощо);
- у формі взаємодії педагогів з батьками вихованців (як надавачів освітніх послуг дітям в закладі дошкільної освіти або консультантів батьків як учасників і організаторів освітнього процесу в

закладі дошкільної освіти і вдома). Крім того, у Додатку 1 до листа Міністерства освіти і науки України від 02.04.2022 № 1/3845-22 «Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні» наголошено на необхідності «надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли заклади дошкільної освіти повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу» [2]. Цей документ декларує зміст ключових понять щодо форм організації та особливостей освітнього процесу системи дошкільної освіти.

Обставини, що унеможливають організацію дошкільної освіти в очній формі (карантини, стихійні лиха, військові дії, інші надзвичайні ситуації), вимагають від дорослих пошуку інших форм і способів.

Дистанційна форма освіти – це організація освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручний для здобувачів освіти спосіб і час (без фізичної присутності здобувачів в закладі дошкільної освіти) [2].

Характеризується тим, що суб'єкт освіти (вихованець) не є присутнім у закладі освіти, опрацьовує початкові матеріали самостійно або під керівництвом педагога. Така взаємодія може відбуватися онлайн (синхронно, у прямому етері) за завчасно визначеним графіком (день, час, розклад) або офлайн (асинхронно, коли суб'єкт освіти працює з навчальними матеріалами, які педагог підготував завчасно, у зручний для себе час). Організація дистанційної освіти потребує матеріально-технічного забезпечення (комп'ютер, смартфон, інтернет, програмне забезпечення тощо) і навичок володіння засобами інформаційно-комунікаційних технологій від усіх учасників освітнього процесу. Крім того, дистанційна освіта потребує виражених особистісних якостей, як-от: організованість, самостійність, пунктуальність, наполегливість, сміливість (виступ на камеру). Дистанційна форма освіти для дошкільника може мати форму методичної підтримки та консультування вихователем інших дорослих (родини) щодо організації освітнього процесу вдома [2].

Враховуючи вищезазначене та вікові можливості дітей дошкільного віку, специфіку організації освітнього процесу, неможливо організувати освітню діяльність тільки у

дистанційній формі.

Зважаючи на вищезазначене, найбільш прийнятною формою для підтримки безперервної освіти дітей дошкільного віку є змішана форма організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Змішана форма освіти – поєднання у гнучкому режимі традиційної очної форми освіти з дистанційною [2], це поєднання очної частини організації освітнього процесу в закладі (у групі) та частини освітнього процесу вдома (у родині) завдяки організації ефективної взаємодії вихователя з батьками задля забезпечення цілісності та повноти освітнього процесу для дитини, використання онлайн (синхронної форми проведення занять) та офлайн (асинхронний перегляд у запису) дистанційної підтримки родини вихователем.

Нагадаємо, що освіта дітей дошкільного віку має специфіку: її метою є всебічний особистісний розвиток дитини, який здійснюється в закладах дошкільної освіти і вдома у співпраці дорослого з дитиною. Зміст такої освіти повинен відповідати вимогам Базового компоненту дошкільної освіти (за всіма освітніми напрямками), реалізовуватись за обраною педагогами і погоджену з батьками чинною комплексною освітньою програмою на основі провідної для дошкільника ігрової діяльності та інших специфічно дитячих видів діяльності. Дорослий відіграє важливу роль у розвитку дитини, особливо в умовах сучасних реалій. Отже, особливостями організації змішаної форми організації освіти для дошкільника є:

- консультування вихователем у режимі онлайн дорослих із родини щодо організації освітнього процесу з дитиною та методична підтримка домашньої освіти;

- періодичне проведення дистанційних занять і зустрічей різного типу (тематичних і святкових подій) разом із батьками (віддалений освітній процес з дітьми) з метою підтримки педагогом контакту з дітьми і дорослими, формування почуття приналежності до групи однолітків (під час групових занять), довіри до вихователів закладів дошкільної освіти та мотивування ними батьків вихованців до здійснення системного освітнього процесу в домашніх умовах.

Організацію освітнього процесу у змішаному форматі пропонуємо здійснювати за таким алгоритмом дій:

- Ухвалення відповідних рішень.

- Обрання локації.

- Облаштування розвивального простору.

Визначення особливостей організації освітнього процесу.

Налагодження взаємодії з батьками.

Організація роботи з педагогами.

Розглянемо кожну позицію детально.

Ухвалення відповідних рішень.

Необхідно видати наказ про відновлення роботи закладу чи про припинення простою; затвердити на засіданні педагогічної ради рішення про змішаний формат освітнього процесу; ввести в дію таке рішення наказом керівника закладу.

Обрання локації

Питання безпеки – найбільш актуальне в період воєнного стану. Саме тому вибір локації, на якій будуть організовані очні зустрічі з дітьми є першочерговим завданням. Локація має бути безпечною. Найоптимальніший варіант – організувати очні зустрічі з дітьми у закладі дошкільної освіти, в якому є укриття і створено відповідне освітнє середовище.

Локацією може бути і заклад загальної середньої освіти чи інший заклад, наприклад бібліотека, яка має укриття. У цьому разі слід подбати про облаштування освітнього середовища, відповідного для дітей дошкільного віку.

Якщо немає відповідної локації в будівлі з укриттям, варто визначити можливість використання для укриття об'єктів фонду захисних споруд інших суб'єктів господарювання.

Облаштування розвивального простору

Під час облаштування локації слід керуватися принципом «не нашкодь». Зокрема, розвивальний простір має відповідати віковим особливостям дітей, давати їм змогу займатися різними видами активностей, підтримувати ініціативу й самостійність, створювати емоційний добробут.

Педагоги повинні мати змогу змінювати складники простору відповідно до освітньої ситуації, інтересів і можливостей дітей. Усі об'єкти простору мають виконувати різні функції та розв'язувати різні завдання.

Під час облаштування простору необхідно дотримуватися принципу «втягнутої руки дитини»: іграшки, ігрове обладнання, матеріали та посібники мають бути розміщені в доступних для дітей місцях. Усі елементи розвивального простору мають бути надійні та безпечні.

Локація має викликати почуття впевненості, спокою і відчуття безпеки, а укриття – бути максимально комфортним для дітей і нагадувати звичні для них ігрові кімнати.

Ключовими елементами для створення розвивального простору для дітей має бути

використання м'яких природних кольорів у поєднанні із функціонально-пізнавальними зонами.

Визначення особливостей організації освітнього процесу

Організація освітнього процесу у змішаному форматі з дітьми дошкільного віку не є усталеною, тому графік освітньої взаємодії протягом тижня, дня має бути гнучким. Саме тому необхідно визначити логіку взаємодії дорослих із дитиною: розподіл між собою освітніх завдань для дитини, спільне планування діяльності дитини, збереження й передавання інформації про дії дитини одне одному.

Організація освітнього процесу відбувається через провідну для дитини ігрову діяльність та інші специфічно дитячі види діяльності (рухова, здоров'язбережувальна, пізнавально-дослідницька, мистецька: малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці (хореографія), гра на музичних інструментах, театралізація). До методів дошкільної дидактики (практичні, наочні, словесні) додається використання інформаційно-комунікаційні технології. Інтерактивні педагогічні технології спираються на іншу класифікацію методів, спрямованих на організацію взаємодії та проектування спільної діяльності педагога з дітьми: методи діагностики та створення мотивації; методи отримання та збагачення інформації; методи репродукції знань і формування навичок діяльності; методи узагальнення; методи створення творчої діяльності; методи рефлексії та оцінки отриманого результату. У змішаному форматі всі методи збагачуються засобами інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Змішаний формат у дошкільній освіті передбачає, що:

– педагог закладу дошкільної освіти виконує: роль і функції вихователя для дітей, роль і функції вихователя-методиста для батьків, батьки або законні представники дітей;

– батьки або законні представники дітей виконують: роль учасників і спостерігачів за освітнім процесом дитини в умовах закладу освіти, роль педагога та організатора освітнього процесу в умовах сімейної (домашньої освіти) [5].

Наводимо приклад моделі освітнього процесу у змішаному форматі. Завданням педагога є складання тематичного плану занять за певними циклами (2 дистанційних та 3 очних, тобто 5 на тиждень) та гнучкий графік проведення їх з дітьми й батьками у змішаній формі організації освітнього процесу в певній послідовності. Перше заняття –

«Ключове заняття 1» – проводиться на початку тижня в дистанційній формі з групою дітей у синхронному режимі, на якому педагог звертається до дітей, поряд з якими є батьки. Він створює привітну атмосферу спілкування з дітьми і дорослими, проводить прості комунікаційні або рухливі вправи (легкий старт), ознайомлює учасників з темою заняття, розповідає цікаві факти за допомогою різних візуалізацій, мотивує дітей і дорослих на подальшу самостійну діяльність за темою заняття. Друге, третє і четверте заняття батьки організують вдома очно у зручний для них час і продовжують занурюватись у тему за допомогою творчої, мистецької, художньо-мовленнєвої діяльності, дослідів у предметному і природному середовищі, гри тощо упродовж 2–3-х днів. Результати фіксують у домашньому дитячому портфоліо («теці досягнень») у вигляді малюнків, фото продуктів і моментів творчої та дослідницької діяльності дітей, записів спостережень батьків тощо. «Ключове заняття 2» проводиться педагогом дистанційно за розкладом. На початку заняття педагог пропонує дітям розповісти про їхні результати, досягнуті у співпраці з батьками за попередньою темою заняття, після чого пропонує нову тему наступного циклу і знову мотивує, налаштовує, надихає дітей та дорослих на подальшу пізнавальну діяльність разом з батьками в домашніх умовах. Таким чином, відбуваються циклічні дії (хвиля) педагога, який створює механізм системної взаємодії з дітьми і батьками, стимулює, консулює, методично забезпечує батьків матеріалами й рекомендаціями щодо організації очної домашньої освіти дітей і надає енергію для її здійснення [5].

Налагодження взаємодії з батьками

Організувати освітній процес із дітьми у змішаному форматі без активного включення в цей процес батьків (родини) неможливо. Тому важливо налагодити взаємодію з батьками. Алгоритм дій може бути таким:

- проінформувати батьків про те, що ЗДО продовжує / відновлює свою роботу та планує організувати освітній процес у змішаному форматі;

- донести батькам інформацію про важливість забезпечення безперервності освітнього процесу, важливість їхньої допомоги в організації освітнього процесу в змішаному форматі;

- провести опитування: чи готові батьки включитися в освітній процес, враховуючи необхідність забезпечити для дитини пристрій (смартфон / планшет / комп'ютер) та інтернет. З'ясувати їхні очікування щодо освітнього

процесу, результатів освіти дитини, способів комунікації з педагогом, освітнього процесу в умовах сім'ї;

- запрошувати батьків із контингенту дітей, які зараховані до закладів дошкільної освіти і яких можна додатково зарахувати з числа внутрішньо-переміщених осіб для залучення до надання освітніх послуг у змішаному форматі (складання списку дітей групи за віком, наявністю дітей з ООП; визначення тих, хто опікується дитиною, а саме батьки, один з батьків, родичі, особи що їх замінюють; створення бази контактних даних для дистанційного зв'язку);

- вивчати рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями членами родини як учасників освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (користування комп'ютерними пристроями і гаджетами для участі у відео конференціях у синхронному режимі, опитуванні та завантаженні матеріалів для самостійного використання і перегляду відео в асинхронному режимі); надавати допомогу батькам у користуванні різними програмами, сервісами, платформами;

- ознайомити батьків з алгоритмами дій у разі повітряної тривоги, правилами евакуації до укриття тощо;

- отримати письмову згоду / дозвіл від батьків на використання фото- та відеоматеріалів за участі дитини в публіках різного типу (сайт закладу освіти, сторінка в соцмережі тощо);

- визначити способи обміну інформацією, створити чат або канал у месенджері чи соціальній мережі; правила, які сприятимуть конструктивному спілкуванню у батьківських чатах / спільнотах, під час очних зустрічей з дітьми тощо;

- з'ясувати, яких знань і навичок слід набути батькам;

- пояснити, як буде організовано освітній процес у змішаному форматі: графік та місце очних зустрічей з дітьми, графік зустрічей з дітьми онлайн, терміни виконання завдань, обмін інформацією щодо освітніх досягнень дитини тощо;

- визначити орієнтовний розклад активностей (занять) для дітей з орієнтацією на види діяльності (комунікативну, здоров'язберезувальну, рухову, пізнавально-дослідницьку, мовленнєву, ігрову, господарсько-побутову, художньо-естетичну);

- консулювати батьків як учасників освітнього процесу, які беруть участь, як у дистанційній комунікації педагогів з дітьми (батьки поруч), так і в самостійному розвитку, вихованні й навчанні дітей очно та асинхронно вдома. Для забезпечення дистанційної частини змішаної форми організації

освітнього процесу в домашніх умовах необхідно забезпечити консультування батьків з питання раціональної організації робочого місця для дитини; нагадати батькам про те, що: комп'ютери з Internet-з'єднанням ліпше розмістити поза межами кімнати дитини; меблі повинні відповідати зросту дитини (якщо цього немає, треба потурбуватись про підставку для ніг дитини для правильного тримання тулубу на високому «дорослому» стільці); верхня горизонталь екрану відеомонітора має знаходитися на рівні очей, а відстань від очей до екрана – бути не менше 50 см. Детальніше ці питання викладено у Санітарних регламентах для дошкільних навчальних закладів і закладів загальної середньої освіти [3; 4].

Організація роботи з педагогами

Зорієнтуйте педагогів на те, що вимоги до змісту й організації освітнього процесу ґрунтуються на принципах співпраці дитини, вихователя й батьків або законних представників дитини; реалізації самостійної творчої діяльності дитини в освітньому процесі з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей; ігрової діяльності як провідної та принципу навчання через гру, як наскрізного у взаємодії з дитиною; щасливого проживання дитиною сьогодення.

Організація змішаної форми освітнього процесу в закладах дошкільної освіти передбачає складання тематичного плану проведення занять, розроблення рекомендацій і добір матеріалів для батьків для проведення очних занять вдома.

З метою запобігання навчальному перевантаженню дітей раннього та дошкільного віку необхідно дотримуватись Гранично допустимого навчального навантаження на дитину в дошкільних навчальних закладах різних типів та форм власності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 квітня 2015 року № 446, зареєстрованого в Мінюсті України 13 травня 2015 року за № 520/26965 [1].

Передбачається складання гнучкого графіку для організації та здійснення освітнього процесу у змішаній формі освіти (з певною періодичністю та послідовністю занять і активностей в очному та дистанційному режимі, з урахуванням побажань батьків, які працюють вдень). При цьому необхідно враховувати те, що заняття з використанням електронних технічних засобів з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться тільки за згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням електронних технічних засобів

(інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику. Для дітей з порушеннями зору, хронічними захворюваннями, тих, що часто хворіють, після перенесених захворювань (упродовж двох тижнів), тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин. (Примітка: орієнтовний комплекс вправ з рухової активності та комплекс вправ гімнастики для очей наведено в додатку 3 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. Використовуйте його як орієнтир для створення ігрових вправ з дітьми дошкільного віку).

Важливо здійснювати фіксацію успіхів і динаміки розвитку дитини (критерії ефективності: успіхи, досягнення дитини в її особистому темпі й рівні, наявність дитячого портфоліо). Зауважимо, що організації такої роботи передують профілактична діяльність педагогів, пов'язана з необхідністю забезпечення умов для збереження психічного здоров'я та емоційного благополуччя всіх учасників освітнього процесу (дітей і дорослих), створення психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища. Це є пріоритетом в умовах сьогодення, коли населення країни знаходиться в умовах тривалого стресу. Психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище – це стан середовища, який сприяє емоційному благополуччю та соціальній підтримці; налагодженню доброзичливих і шанобливих стосунків між педагогами, вихованцями та їхніми батьками; у якому створено умови для передбачуваності та структурованості в освітньому процесі (гнучкий режим роботи і розкладу занять, дієвість правил, рутин, створення традицій, використання різних форм організації освітнього процесу тощо). Усе це забезпечує стабільність і зосередження на емоційній безпеці та підтримці всіх учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Таким чином, діти й дорослі потребують сьогодні психосоціальної підтримки, тому педагоги закладів дошкільної освіти мають її здійснювати для сприяння емоційному благополуччю і запобігання виникнення психічних розладів. Педагоги мають розумітися на тому, на що саме необхідно звертати увагу в поведінці та емоційному стані дітей, щоб за необхідності порадити батькам вчасно звернутися по допомогу до інших фахівців (практичного психолога, сімейного лікаря, психотерапевта) з урахуванням ознак стресу дітей.

Педагоги мають піклуватися про власне психічне здоров'я і стресостійкість. Дослідження доводять, що педагоги, які перебувають у стані

стресу, відчувають емоційне виснаження не можуть співпереживати дітям, взаємодіяти з ними та будувати позитивні взаємини. Звідси, від того,

наскільки спокійним, впевненим, привітним є педагог, залежить емоційне благополуччя дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності: наказ МОН України від 20.04.2015 № 446 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re26965?an=1&ed=2015_04_20 (дата звернення: 15.08.2024).

2. Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні : лист МОН України від 02.04.2022 № 1/3845-22 (Додаток 1). URL: <https://cutt.ly/UwhAE003> (дата звернення: 15.08.2023).

3. Пам'ятка для батьків «Діти, інтернет, мобільний зв'язок» URL: <https://cutt.ly/3whARHcZ> (дата звернення: 15.08.2024).

4. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів : наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 234 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я № 1371 від 01.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z056316#Text> (дата звернення: 15.08.2024).

5. Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану: виклики і можливі рішення. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2023/2024 навчальному році: метод. рекомендації: у 3-х ч. / відп. ред., упор. О. Варецька ; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОППО» ЗОР. – Ч. III. Дошкільна освіта. – Електронний аналог друкованого видання (електронна книга). – Запоріжжя: СТАТУС, 2023. – 184 с (дата звернення: 15.08.2024).

НАШІ АВТОРИ:

Білоцерківець О.В., завідувач Миколаївського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) «Веселка» Миколаївської селищної ради Сумської області;

Міщенко Л.Б., методист з дошкільної освіти навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку КЗ Сумський ОППО;

Мордвінова І.В., заступник директора з навчально-виховної роботи КУ ССШ № 9 м. Суми;

Перлик В.В., старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту, методист з управлінської діяльності КЗ Сумський ОППО;

Сердюк О.П., завідувач навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку КЗ Сумський ОППО;

Удовиченко І.В., проректор з науково-педагогічної та методичної роботи КЗ Сумський ОППО, доктор педагогічних наук, професор.